

Fra Legionens historie:

Da støttrupp RAGNAR BERG «gikk ut»

OM EN OFFISER OG HANS MENN - AV BJARNE SEM

Alle som er interessert i Den norske legions innsats på østfronten vil være kjent med navnet Ragnar Berg, - Kapteinen og sjefen for legionens 4 kompani. En offiser som var respektert og avholdt av sine menn, der han alltid gikk foran dem under de harde slag og viste et mot og en sindighet som det gikk frasar om over hele frontlinjen.

Det samme mot viste han også natten mellom 15. og 16. april 1942 da han i spissen for en støttrupp ga sitt liv under oppdraget med å ødelegge de fiendtlige bunkere i gravene hundre meter lenger unna, ta fanger og erobre våpen. Sammen med ham falt 6 av hans gutter, 7 ble hardt skadd, noen lettere skadd, mens seks mann kom helskinnet fra aksjonen.

Noen rapport fra gjennomføringen av støttruppen har aldri vært offentliggjort, mange har etterlyst den, og det har nå lyktes Folk og Land å finne frem til originaldokumentet krigskorrespondenten Bjarne Sem skrev den gang.

Han var selv med i støttruppen,
og vi gjengir den nedenfor:

Deltakere:	Komp.	Menig Shaksby	4	mot de fiendtlige linjer. Det	piggrådsperringen like ved oss i grøften. Det ble sendt
		Menig Eriksen	4	gikk som vanlig opp noen	en stor furu ca. 50 m. fram-
Kaptein Berg	4	Menig Lexau	4	lyskuler over feltet, og vi	opp flere lyspatroner, og et
Løytnant Vestad	4	Menig Lindbom	4	måtte søke dekning et par	lett maskingevær mellom de
Fenrik Ljungberg	4	Menig Løvold	4	ganger. Her skilte så høyre	to bunkerne vi skulle ta oss
Sersjant Weymarn	3	Menig Sem	Kr. korr.	fløy lag og gikk under føring	av, ble meget sjenerende.
Sersjant Jøntvedt	4			av fenrik Ljungberg ut til	Fra dette øyeblikk av ser det
Sersjant Rømesmo	4	Tilsammen 25 mann.		høyre. Midtre og venstre	ut til at kaptein Berg har
Sersjant Tronrud	4			gruppe fortsatte rett fram,	rykket fram idet han tar
Sersjant Ludwigsen	4			over en vei som gikk midt	skarpt av til høyre og trek-
Korp. Simonsen	4			mellom våre og de russiske	ker gruppen etter seg slik at
Korp. Kristiansen	4			linjene. Kommet vel over,	alle mann blir liggende på
Korp. Bay	4			dreiet vi skarpt av mot nord	linje mot bunkerne. Dette
Menig Kristensen	3			og fulgte veigrøften som løp	skjedde imidlertid på et så
Menig Kullgren	3			langs de russiske linjene i en	tidlig tidspunkt at de baker-
Menig Alme	4			avstand av vel 40-50 meter.	ste folkene i midtgruppen
Menig Isaksen	4			Grøften ydet god dekning,	ikke hadde rukket å ta igjen
Menig Schönheyder	4			men frammarsjen gikk for	den avstanden som den hur-
Menig Staksrud	4			fort og alle bakenfor midten	tige framrykkingen hadde
Menig Fuhre	4			hadde vanskeligheter med å	midtgruppen er blitt oppda-
Menig Kastmann	4			følge etter. Det var et hull i	get mens vi ennå befinner

Forts. side 8 ➡

En historie som ikke bør glemmes

«Heimevernsbladet» har må tvinges til å rydde Koso-anmeldt en aktuell bok av vo for miner som er lagt ut Helge Hagemann, utgitt av der, dukker spørsmålet Akademisk Forlag A/S i Kjø- igjen opp, om ikke en slik benhavn. Titelen er «Under behandling og fremgangstvang» og temaet er mine-måte er en krigsforbrytelse. ryddingen i 1945. Et tema

Folk og Land tidligere har tatt opp i bladets spalter i mark skriver:

forbindelse med Inger Cecilie Stridsklevs bok «M/S Theklas himmelferd».

Etter at amerikanerne i skrivende stund har satt frem krav om at serberne

miner. Konvensjonen førte til mange diskusjoner, både for og i mot, men trådte som kjent i kraft den 1. mars i år. Avtalen betraktes som en sivilisert handling, et forsøk på å mildne krigens form, men utløste også en diskusjon om hvorvidt landminer noen gang i moderne tid har vært en trussel i Norden?

Sagt på en annen måte, - har vi selv i vår moderne historie noe referansepunkt

Forts. side 8 ➡

KAMPEN OM TYSKERNES PENGESEKKER

Av Kristian Kristiansen

«gribbene» på denne tid søkte snarvegen til en eventyrlig rikdom, - noen år senere også makt, - nemlig som anklagere i «lands-svik»-saker. Jeg har funnet frem et brev fra professor i (Værnes) under besettelsen av Norge. i Ljansbruket i okkupasjons-

Over hele landet finner vi eksempler på hvordan

Forts. side 4 ➡

Politimesteren i Kristiansand arresterte Norges første motstandsmann

Politimesteren ble «krigshelt» - motstandsmannen ble «landssviker»

«BYavisen» i Kristiansand har gjennom to nummer (april 1999) bragt historien om eiendomsmegler Georg Stray og hans utrolige krigsvår i 1940.

Folk og Land har fått eiendomsmeglerens tillatelse til å gjengi den del av beretningen som spesielt vil interessere våre lesere, nemlig hans opplevelser etter å ha deltatt under felttoget i Setesdal.

Avisen skriver:

Vi skal nesten 60 år tilbake i tid. 20. november 1939 avlegger vårt bysbarn Georg Stray eiendomsmegler-eksamen i hovedstaden. Samme dag angriper Russland nabolandet Finland.

Mange i Norge frykter at Nord-Norge er neste offer for Stalins angrep på uskyl-dige naboer i ly av ikke-angrepspakten mellom Hitler-Tyskland og Russland.

500-600 nordmenn, blant dem Georg Stray, melder seg til innsats i Svenska frivilligkåren.

Fra 20. november 1939 til 10. juni 1940 setter Georg Stray sitt eget liv i fare for å bekjempe en hver form for okkupasjonsmakt, om det er russere eller tyskere. Dette er historien om en av våre aller første motstandsmenn, som i ettertid huskes for det motsatte. Her avsluttes Strays utrolige krigsvår med et ubeskrevet kapittel fra norsk motstandshistorie. En innsats som fikk en brå slutt på grunn av et annet av våre bysbarn, PM Rynning-Tønnessen. 17. mai 1940 ble samtlige politikamre varslet om at Georg Stray var mistenkt for hemmelig verving. Ordren var at han skulle pågripes og bringes snarest til arresten i hjembyen Kristiansand.

Hemmelig verving

- Etter kapitulasjonen i Setesdal skjulte vi noen våpen på en låve i Setesdalen, men samtidig visste alle at kampene fortsatte i Nord-

Norge. Vi var mange som ønsket å slutte oss til de norske styrkene og forslagene om hvordan vi skulle klare det umulige mange, fortsetter Georg Stray.

Midt i mai - en måned etter det mislykkede felttoget i Setesdal, har han fått kontakt med 64 andre som ønsker det samme. Planen er å reise til Oslo for å få hjelp av Svenska Frivilligkåren til å skaffe billetter, slik at de 64 kunne reise hver for seg til Nord-Norge med tog gjennom Sverige.

- Svenska Frivilligkåren hadde mange millioner på konto etter vinterkrigen. Vår tropp var blandt de første som kom til fronten og derfor først tilbake. Mange som forlot Finland etter 8. april, valgte å slutte seg til de norske styrkene lenger nord i Norge enn vi som ankom Oslo om formiddagen 9. april. Jeg antok derfor at vi ville få hjelp til å betale billettene og at planen om transport hver for seg ville gå greit.

17. mai på møllergata 19

- Jeg kom til Oslo 17. mai - bare for å oppdage at kontoet var lukket for dagen. Jeg tok inn i et pensjonat like bak Slottet og gikk tidlig til sengs. Ved 02-tiden ble jeg vekket av løpende skritt i trappen opp til 2. etasje. Like etterpå banket det kraftig på min dør - og en stemme sa: Lukk opp, det er politiet!

Ordre fra Kristiansand

- Jeg åpnet og spurte hva i all verden, men fikk beskjed om at jeg skulle arresteres etter ordre fra politiet i Kristiansand og bringes til Møl-

lergata 19. Jeg husker det var flaut å bli arrestert, men fryktet ikke mine egne landsmenn. Da vi kom til Møllergata, ba jeg om at politimester Rynning-Tønnessen i Kristiansand ble oppringt på telefon. Jeg tror han ble vekket - for like etter kunne jeg høre at han brølte at jeg snarest måtte bringes tilbake til Kristiansand med dobbelt eskorte. Straks jeg kom hjem, ble jeg satt på celle uten særlig mange ord som forklaring. Der ble jeg sittende i ukevis. Først da general Ruge kapitulerte 10. juni og krigen var slutt i Norge, slapp jeg fri igjen, sier Georg Stray 59 år etter.

BYavisen takker vårt bysbarn for en utrolig historie fra krigsvåren 1940, som inneholder mer krutt for tanken enn det meste i en tid da politimesteren, som fikk Georg Stray arrestert, trekkes frem som en av våre ni store krigshelter lokalt.

Redaksjonen vil tilføye at Georg Stray, Norges første aktive motstandsmann, var blant stifterne av våre virksomheter etter okkupasjonen.

Han er en av de få som er beåret med livsvarig medlemskap i INO.

Det var også han som i sin tid startet den populære lørdagsklubb i Kristiansand hvor tidligere NS-medlemmer møttes til hyggelig samvær.

I Kristiansand vil han likevel best minnes fra de dager da han i et forsøk på å ta kampen opp mot tyskerne ble arrestert av byens politimester som, i følge «Byavisen», idag betraktes som krigshelt.

Når universitetsstudenter taper tillit

Av lektor, cand.philol.

Kjell Aspaas

«(...) tilliten til de gjeldende professorer er soleklart svekket», kunngjør Oslostudentenes organ «Universitas» (14.4.-99). Nu er her imidlertid mange andre velutdannede som lenge har sett på tilliten til en av «de gjeldende» (professor Ole Kristian Grimnes) som «soleklart svekket». I 1990 utkom 5-bindsvetket «Norge i krig», - der deltar professor Ole Kristian Grimnes som forfatter av første bind: «Overfallet». (!) Her gir professoren sin fremstilling av felttoget i Norge. (9. april - 14. juni 1940.) Til manges store forskrekkelse utroper han regjeringen Nygaardsvold til dette felttogets «helter»! Det er fristende å minne om Sigurd Hoels hjertesukk over at vi hadde nettopp denne regjering da vårt land ble trukket inn i storkrigen; dypest sukket han over

statsminister Johan Nygaardsvold; mannen som var «født til ordfører i Hommelvik».

Hvis nu studentene, eller i allfall redaksjonen i «Universitas», mener seg overtrampet av nettopp denne professor, er det altså ikke første gang «gjeldende» har trampet i vei, og skaffet seg mistillit - uten å se seg for. P.S. Professor Ole Kristian Grimnes overtramp, i følge studentorganet, dreier seg om et «ja» fra professoren (og to av hans kolleger) til å forelese om Norges adskillelse fra Sverige i 1905. Det er en politisk organisasjon i Belgia som har bedt ham om det.

Hurlumheien (i «Universitas») oppsto fordi bladets redaksjon mener denne organisasjon er såkalt ekstremistisk. Da måtte det jo bli sikkert bråk i dette - fra redaksjon til redaksjon - meget venstreorienterte organ. D.S.

Fedrenes synder

Under «Redaktørens mening» i «Kulturelt Perspektiv» nr. 7-1997, skriver Jan Brøgger bl.a.:

«Vi vet ikke hvordan ettertiden vil se på rettsoppgjøret etter den annen verdenskrig. Det som nå begynner å komme for dagen er et mer nyansert bilde enn det som hittil har vært det vanlige. Det viser at krigen hadde medført en moralsk avstumpning som kom til uttrykk i «heltemodig»

avklipping av tyskerjentenes hår og råskap mot slagne fiender. Her hjemme skapte vi en ny pariakaste av dem som hadde stått på den gale side. Deres etterkommere er også merket. Fedrenes synd er ikke oppgjort i første generasjon, og det finnes tusenvis av brennemerke de nordmenn som ikke har gjort seg skyldig i annet enn å være barn av sine forel-avstumpning som kom til dre.»

«Folk og Land» tar ikke sommerferie i år

Hele sommeren igjennom står vi beredt til å ta imot adresseforandringer, nye abonnenter, vennegaver eller innlegg:

Adresse Postboks 3239, Elisenberg, 0208 OSLO.

Abonner på Folk og Land til et ungt menneske!

FOLK og LAND
UAVHENGIG AVISAnsv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER
Telefon 61 33 20 87

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: 0808.5164504Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

VI VAR IKKE «NIKKEDUKKER»

Folk og Land har flere ganger gitt honnør til utgi-verne og redaksjonen av «Norsk Krigsleksikon 1940-45».

Det er det eneste oppslagsverk i sitt slag her til lands, men noe annet er heller ikke nødvendig, da dette i alle henseende er saklig og trer frem med en nøktern og nøytral tone som gjør det til et standardverk de to fronter har all grunn å være tilfredse med.

«Norsk Krigsleksikon 1940-45» ble utgitt av J.W. Cappelen Forlag i 1995 og i redaksjonen finner vi Hans Fredrik Dahl, Guri Hjeltnes, Berit Nøkleby, Nils Johan Ringdal og Øystein Sørensen. Verket er utgitt med støtte fra Norsk Kulturråd.

En av våre lesere uttrykker også sin begeistring for boken.

I et brev til redaksjonen skriver Paul Haugen, p.t. bosatt i Spania, at gjennom den har han funnet opplysninger som ikke er kommet frem i *Folk og Land* eller i noen bøker fra vårt hold - eller andres. Og han gjengir et konkret eksempel fra verkets oppslagsord «*Tvangsarbeid*». (side 426)

Der står følgende:

«*Tvangsarbeid* kjennes i okkupasjonsårene som straffereaksjon, fortrinnsvis overfor tyskernes krigsfanger fra Sovjet og Østeuropa, og ikke som arbeidsmarkedstiltak iverksatt av tyske myndigheter overfor nordmenn.

Dette til forskjell fra Frankrike og Nederland, der okkupasjonsmakten fra og med 1942 gikk drastisk til verks for å finne arbeidskraftreserver som kunne settes inn i tysk industri. I april 1943 forsøkte tyskerne i Norge tvangsutskrivning til Organisasjon Todt, men dette ble stoppet av statsråd Lippestad. (uth. av innsender)

Selv ikke til anlegg i Norge ble det fra tysk side direkte tvangsutskrevet arbeidere. Våren 1943 gjorde den tyske øverstkommanderende i Norge forsøk på å få tvangsutskrevet arbeidskraft til befestningsverk og anlegg, men Quisling-styret anførte folkerettslige innvendinger og vant frem overfor Hitler. (uth. av innsender) Nye planer ble diskutert i Reichskommissariat i 1943 og lagt frem for Quisling våren 1944, men planen lekket ut og de sterke reaksjonene førte til oppgivelse.

NS-myndighetene hadde anledning til å forflytte ledig arbeidskraft etter reglene i forordningene om arbeidsformidling, samt fra 1943 - i reglene i Lov om nasjonal arbeidsinnsats. De sosialpolitiske, respektive planøkonomiske siktemål ved dis-

**Arne Hammond Wolff
er gått bort**

Sist i mai døde Arne ham å melde seg til front-Hammond Wolff. tjeneste. Sammen med

Alle som i sin tid var noen tusener nordmenn knyttet til Nasjonal Samling Ungdomsfylking på Leningradfronten, (NSUF) kjenner hans hvor han ble lagfører i 3 navn og vil minnes ham i kompani, - senere kompaniadjudant under kompanisjef Braseth.

Etter dommen og tvangsarbeide i Espeland fangeleir ved Bergen ble han sendt til Gulsbogen for fortsatt soning. Her tok han elektrikerutdanning og etter frigivelse fikk han jobb som skips-elektriker på tankskip.

Alltid sto det noe nytt og overaskende over hans lederstil som gjorde at ungdommen sluttet seg til rekkene han førte. Og de ble der til siste slutt. Han var avholdt og respektert av store og små, av såvel gutter som jenter, og alle satte sin ære i å følge hans bestrebelser for å trygge den fremtid de selv skulle leve opp i.

Arne Hammond Wolff fryktet kommunismen slik vi andre også gjorde. Det var derfor naturlig for ham på Sjøfartens alders-hjem i sin hjemby Bergen. Arne Hammond Wolff glemte aldri sine gamle venner her hjemme. Heller ikke de falne.

Siste hilsen fra ham kom i form av et bidrag til legionens minnestein i Krasnoje Selo som ble avduket ifjor.

En idealists kamp er slutt. For oss andre går kampen videre.

Gamle venner.

På grunn av plassmangel må flere artikler og leserinnlegg stå over til neste nummer.

Dette gjelder også siste del av artikkelsen «Mordet på Trotsky».

Til følgende nummer venter vi forevrig spent på hva du skriver og sender oss i sommervarmen.

Merk deg, «Folk og Land» tar ikke ferie.

Redaksjonen

se tiltak gjør at man her ikke kan snakke om tvangsarbeid.

Som straff ble tvangsarbeid brukt under krigen. Både de arresterte lærerne og fanger fra Falstad ble satt til veiarbeid etc.

Under rettsoppgjøret ble frihetsstraff i regelen idømt i form av tvangsarbeid som da ble organisert i leire».

Vår innsender skriver:

«Mye av det som står her visste jeg ikke, men med all tydelighet viser det jo at Vidkun Quisling og hans tilhengere ikke var «nikkedukker» for

**Fra vår
ekspedisjon**

Det er i alles interesse at vi nytter korrekt postadresse når vi sender avisen ut til våre abonnenter.

Ettersom posten nå sorteres maskinelt blir det nesten garantert forsinkelser av aviser som er ufullstendig eller feil adressert. Sendes avisen til deg med galt postnummer bes du derfor snarest kontakte ekspedisjonen vår.

Vi som jobber med avisen er jublende glade for vennegavene som mottas. De er nødvendige for bladets fortsatte drift.

Dessverre har vi ikke kapasitet til å sende hver giver et takkebrev, - og håper derfor at vår *takk* i giverspalten er nok, der du også finner dine initialer som kvittering for at bidraget er mottatt.

Ekspedisjonen holder ved hver utsendelse tilbake noen få eksemplarer av avisen. Kanskje mangler du bestemte nummer av bladet eller gjerne vil ha noen eksemplarer til slekt og venner? I tilfelle, skriv til oss. Løssalgsprisen på disse er kr. 10,-. Noen av våre abonnenter legger «tilfeldig» igjen *Folk og Land* på venteværelser, trikk, buss og andre steder hvor folk oppholder seg, noe som har gitt resultater. Kanskje vil du gjøre det samme? Skriv, skriv...

Ønsker du å bli medlem av Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO) må du først sende en kort søknad om opptakelse.

Etter godkjennelse sender vi deg et hyggelig krav på kr. 200,- i medlemskontigent.

Også du bør bli medlem og derved få noe å si når viktige beslutninger skal tas.

Som medlem får du tilsendt «INO-NYTT» noen ganger i året.

Skriv til: INO, - Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Den glade arbeidsgjengen i ekspedisjonen ønsker alle lesere en fortsatt god sommer.

Kultur- forfallet

Mor i Markveien

Bør ikke *Folk og Land* rope et varsko mot den rapende «folkelighet» som lederne i underholdningsbransjen har innstilt seg på.

Mens Sverige har miljø til å hylde en Karl Gerhard og Tyskland tillater seg å fremføre Goethe-parodier og Brecht-parodier fordi folk vet hvem disse var, oppnås de største suksesser her hjemme ved hjelp av underbukser og lavmål a la «Mot i brøste», «Carl & Co og noen bilopphuggere oppe på Toten.

Alt annet driter (!) tekstforfatterne i, (unnskyld sproget, men ordet «driter» er salongsprog idag) for som en virkelig forfinet sa til meg forleden: «Vi er nødt til å skrive slik, fordi folk her hjemme er mobb».

Er vi et «hav av sauer»?

Nei, det ville være en fornærmelse mot sauene hvis jeg stilte et slikt spørsmål. Og mens jeg skriver dette hører jeg den vanlige jungelmusikk fra fjernsynet mens barna mine vugger sine kroppar i dens rytmer og deres øyne skinner i feber og ekstase.

De er i jungelen, like fullt som noen pygmé...

Om navn og veiskilt

Av Mona Iversen, Oslo

I 1942 foreslo veinavnskommiteen at vei 2928, Ullernåsen, skulle oppkalles etter Walter Eiaas som falt ved fronten. Han hadde bodd i området og var kjent for sin hjelpsomhet og sine tiltak i forbindelse med orden og ryddighet i omgivelsene.

Herredstinget ved ordfører Th. Stenersen vedtok forslaget. Samme år ble vedtatt at navnet Monolitveien skulle endres til Paal Sindings vei etter at den popu-

De var tro mot det beste i seg

Jakob Hemnes, Sandhåland, skriver i en artikkel, «Kristent ansvar», den 29. juni 1947 bl.a.:

«Når en ser hvilke hindringer der legges i veien for den som vil følge samvittighetens stemme, så må en uvilkårlig spørre: Hvor er den religionsfrihet den norske grunnlov skulle garantere oss?

For bare å nevne et eksempel: Når et av de prektigste mennesker innenfor samfundet, en Røde Korssøster som har vært tro mot det beste i seg selv, har gjort sin plikt og handlet i overensstemmelse med Guds ord, av den norske øvrighet (med kirkens velsignelse) som belønning sitter og vansmekter i et fengsel, da er det ikke vanskelig å se hvem som står bak hele rettsoppgjøret. Gud er det i hvertfall ikke.»

lære unggutt var falt i Sovjet.

De avdødes familier hadde ikke noe imot de foreslåtte veinavn, og det kom heller ikke protester mot vedtakene.

Etter okkupasjonen ble veiskiltene fjernet og Walter Eiaas vei fikk navnet Greger Grams vei.

Greger Gram var student og hjemmefrontmann.

Monolitveien fikk tilbake sitt opprinnelige navn, da det ikke fantes personer i lokalsamfunnet som var verdige nok til å få navnet sitt på veiskiltet.

Kampen om ...

Forts. fra side 1

mer (!) i 1945, Adolf Lindvik. Også han mente at det kunne være gode penger å tjene på tyskernes okkupasjon av Norge.

Brevet har følgende innhold: (april 1940)

- Jeg talte igår med en mann

NOEN MÅTTE BLI IGJEN

Av Gabriel Scott,
1945

*Det måtte noen bli igjen.
Vi kunne ikke en og hver
gå løs på fienden med gevær.*

*Det måtte være noen
som ble igjen der hjemme,
som villig tersket loen
og tappert lot seg glemme.*

*Det måtte noen slite
med not og garn i fjorden.
Det måtte noen stelle
med maten og med jorden.*

*Det måtte noen blåse
og holde liv i gloen.
Det måtte noen bøte
på buksen og på skoen.*

*Det måtte noen skrape
litt jordsmonn over skammen.
Vi kunne ikke fare
til England alle sammen.*

*Og vi som ble tilbake
vi spiste ikke kake.
men slikket våre sår.
Vi var en trofast skare
som tygget klippfisk bare
i fire lange år.*

Arbeidstjenesten

Den Norske Arbeidstjeneste, AT, var en omfattende organisasjon og ble startet og bygget opp under okkupasjonen. Fordi den så åpenbart tjente norske interesser og ble satt i gang av Administrasjonsrådet, først på frivillig basis, ble tjenesten akseptert uten motstand. Vi hadde jo allerede hatt flere frivillige arbeidstjenester i noen år. Senere, under NS-styret, ble tjenesten gjort obligatorisk. Den milde, for ikke å si uteblivende, reaksjon etter krigen overfor dem som ledet AT på alle plan og ikke var NS, skyldtes ikke minst at den største delen av det høyere befal i AT var offiserer og underbefal i den demobiliserte norske hær. De var nå for en stor del uten relevant arbeide og fant det naturlig å stille sine kvalifikasjoner til tjeneste. De var mange og de var dyktige og entusiastiske.

Det som ble skapt og bragt til en nesten fullkommen funksjon, var formidabelt. Det er ikke vanskelig å forestille seg problemene som uavbrutt måtte løses - stadig på nye måter og med nye utfordringer. AT konkurrerte med Wehrmacht om lokaliteter, kjøretøyer, drivstoff, mat og andre forsyninger. Et positivt samarbeide mellom norske og tyske myndigheter ble etablert, og i flere krisesituasjoner førte dette samarbeide til at norske liv og andre verdier ble reddet.

På motstående side følger en kort beretning fra en eldre offiser fra Ingeniørvåpenet, kpt. A.R.H. Han ble etter at krigen i Norge ble avsluttet ved kapitulasjonen sommeren 1940, anmodet om å bidra til gjennomføringen av AT. Han hadde kvalifikasjonene og et sterkt ønske om fortsatt å gjøre en innsats for landet. Han ble i sin stilling til okkupasjonsens opphør. Blant hans mange oppgaver i denne tiden var ledelse av hjelpearbeidet i forbindelse med eksplosjons- og bombekatastrofene i Oslo og Bergen og evakueringen av Finnmark. I sitt toagnittende år er han «still going strong», og han skrev etter hukommelsen ned det ovenstående dikt av Gabriel Scott fra 1945. Det forteller meget både om en samfunnsengasjerte dikter og den ansvarsbevisste offiseren.

HaWa

ning til «roster» skal ha gått muligheter for Ljansbruket å at man i kystdistriktene fra opp i 600 kroner pr. standelta i disse leveranser. Jeg Arendal og rundt hele syd- vet ikke om advokaten Lous kysten hadde solgt en meng- endel å tilskjære plankene har forbindelse, - eller gros- blir det en meget god pris serer Sundt. Men vi bør usedvanlig høye priser. for lasten, blev det sagt meg. handle hurtig, da det antage- Jeg har i de siste dagene lig er mange om budet så lest notiser i avisene om de snart det blir almindelig kjent. Jeg forsøkte i kveld å Mandals-kanten og andre telefonere både til Dem og steder på Sørlandet. Nå er til grosserer Sundt, men traff min tanke at vi bør sette oss Dere ikke. Derfor dette brev. i forbindelse med tyskerne Med hilsen - ærbødigst og undersøke om det er Adolf Lindvik.

AT - et foretakende som verken tyskerne eller NS tvang igjennom

Årsaken til at det i 1940 ble bygget opp en arbeidstjeneste først frivillig, så obligatorisk, under henholdsvis Administrasjonsrådet og senere den provisoriske regjering.

Dette er et spørsmål mange har stilt meg. Man har nevnt Erling Winsnes som arbeidstjenestens far. Hans idé ble senere tatt opp og satt i verk av hans tilhengere igjennom Arbeidsfylkingen først i trettiårene. I disse vanskelige årene gikk bl.a. stortingsrepresentant Olav Oksvik inn for å opprette arbeidstjeneste eller sivil verneplikt for å redusere arbeidsløsheten og for å utføre samfunnsnyttig arbeid. I 1938, var det visst, at Odd Aukrust og Tor Strand ga ut en bok om samme emne i Erling Winsnes ånd. Det var ikke bare det matnyttige, økonomiske, som gjorde et slikt tiltak tiltrekkende, men også noe romantisk, idealistisk. Det å få unge mennesker ut i naturen og finne glede ved å bruke kroppen til å løse samfunnsnyttige oppgaver. Det skulle bli en arbeidets folkehøgskole.

Imidlertid kom krigen. Store verdier ble ødelagt. Det gjaldt å utbedre skadene og å skaffe mat og andre livsformødenheter fra egen jord. Man hadde i frisk erindring årene 1914-18, ja helt til 20-årene, da en måtte stole på landets egne resurser. Den gang ble soldater satt inn for å hjelpe til med innhøstningene m.m. I 1940 og fremover ville vi ikke ha noen militæravdelinger å ty til. Dessuten fryktet man stor ledighet, ikke minst på grunn av at en rekruttstyrke på mellom 20-30-tusen mann ikke skulle inn til våpenøvelser. Og, endelig fryktet man at okkupasjonsmakten ville tvangsutskrive mannskaper til sine forsvarsanlegg.

I denne krisetiden fant Administrasjonsrådet det fornuftig å bevilge penger til

en frivillig arbeidstjeneste. Den kom fort i gang og ble ledet av folk som hadde erfaring fra tidligere virksomhet med Arbeidsfylkingen. Det var stor interesse og oppslutning. Det kom i gang mellom 30 og 40 leirer. Deltakerne var særlig yngre mennesker, men også eldre, som ville gjøre en innsats i sommerferien.

Sommerens forsøk var vellykket, og høsten 1940 fant de daværene, administrative myndigheter grunn til å forberede en obligatorisk arbeidstjeneste. Flere av dem som hadde ledet sommerens tjeneste, ble engasjert til å utarbeide planer, først og fremst for utdanning av ledere.

Imidlertid hadde vi et befalskorps som var blitt arbeidsledig. En rekke offiserer strømmet til AT-kontorene i Skippergaten. En del høyere offiserer, dels fra generalstaben, ble foreløpig engasjert til lederstaben. Den bestod av: Sjef, stabssjef og nestkomm., organisasjonsavdelingen, personell, planavdelingen, skoleavdelingen, forvaltningsavd. og sanitetsavdelingen. Bortsett fra planavdelingen, som fikk en sivilagronom til leder, var det 15 oberster, oberstløytnanter, majorer og et par kapteiner, som fungerte som avdelingsledere eller nestledere. Ingen av disse tilhørte NS. Etter krigen ble av disse; én generaløyntant, tre generalmajorer, syv oberster og tre gikk over i annen stilling eller falt for aldersgrensen. Endelig var major Arne Laudal blandt disse 15. Han fikk en tragisk bortgang, ble henrettet av tyskerne.

Som en bør forstå, var Arbeidstjenesten et foretakende hverken tyskerne eller NS tvang i gjennom.

Den var en situasjonsbetinget etat i likhet med Forsyningsdepartementet og dets rasjoneringskontorer. Vi kan sammenfatte det slik:

- Arbeidstjenesten skulle:
1. Beskjeftige de tusener av unge menn som ikke fikk komme ut i rekruttskole, og stort sett ble ledige.
2. Beskjeftige befalskorps, som var blitt overflødig.
3. Utføre samfunnsnyttig arbeid, innhøsting, jord- og skogforbedring i form av nybrott, grøfting, nyplantning, vannregulering. Vedhogst var også viktig i de årene.
4. Redusere arbeidsløshet og derved hindre utskrivning til tysk tvangsarbeid.
5. Katastrofeinnsats.

Det var helt naturlig at i den situasjon vi var, måtte det iverksettes tiltak for «skrape litt jordsmonn over skrammen», som Gabriel Scott uttrykker det. (Se hans dikt over)

Fysikkens lov, i form av et prinsipp, utarbeidet av Le Chateilies og Gausz gjelder også her. Det lyder:

«Når en bevegelig likevektstilstand utsettes for et inngrep utenfra, skjer det i tilstandens indre en prosess som løper i sådan retning at inngrepet motvirkes.» ●

Toleranse

Å ikke dømme, men vise toleranse, kan i vennskap skape en fin balanse. Selv om en har så inderlig rett: Ikke døm så hardt, tenk godhet og vett. Diskuteres kan det, svakhet og styrke, men ikke alt kan vurderes som et yrke.

Connie

De gjør ikke jobben sin

Av P. T., Kristiansand

Som ny abonnent av *Folk og Land* vil jeg på denne måten få takke INO og dets medarbeidere for god hjelp og hyggelig bistand i mitt arbeid for å komme nærmere sannheten. Vår okkupasjonshistorie er ikke ferdigskrevet, det er i så henseende interessant lesning i *Folk og Land* nr. 7-1997 der bladet bringer et utdrag av Hans Fredrik Dahls 11 siders artikkel i «Nytt Norsk Tidsskrift».

Han kommer der inn på kildevalg og historikernes bruk av disse.

Jeg vil for egen regning tilføye *mangel* på bruk av disse. Dersom historikere ikke bruker kilder som står

Nasjonal Samling nær, på lik linje med andre såkalte «legitime kilder», blir etter min mening historieskriv-

ningen ikke bare gal, men også uinteressant. Det betyr med andre ord at historikerne ikke er seg sitt ansvar bevisst, kort og godt - de gjør ikke jobben sin. Undertegnede trodde i sin naivitet at en av drivkreftene for historikerne var nysgjerrighet. Hvordan kan man da legge lokk på det vell av opplysninger som den «tapende part» sitter inne med. Historieskrivning er en kontinuerlig prosess, i den forstand kan man vel kalle det en viss kontinuitet når

okkupasjonshistorien er skrevet med et øye lukket mens det andre er opptatt av

å luke vekk informasjon som ikke «passer inn i det gode selskap».

P.S. Takk for interessant lesning i *Folk og Land* nr. 3-99 angående sosialindividualismen. D.S. ●

HJELPEORGANISASJONEN FOR KRIGSSKADEDE

FRONTKJEMPERE OG FALNES EFTERLATTE

Postboks 1407 Vik, 0115 Oslo
Postgiro 0806 5180708

Hjelp oss å hjelpe

Med dette nummer av bladet følger en innbetalingsblankett som vi inntrengende ber deg om å benytte.

Våre krigsskadede og enker har fremdeles behov for hjelp og at vi har anledning til å imøtekomme behovet.

I tillegg til selve den økonomiske hjelpen er det av stor betydning for de krigsskadede å erfare at de ikke er glemt av sine medmennesker, ikke minst av oss som sto dem nærmest. Dette blads lesere har i gjerning vist at ord som solidaritet og medmenneskelighet ikke er tomme ord, men levende realitet.

Ditt bidrag kan sendes: Hjelpeorganisasjonen for krigsskadede, Postboks 1407 Vik, 0115 Oslo. Postgiro 0806 5180708.

På forhånd: **Hjertelig takk!**

Amund Enger

18. juni 1999
Eivind Saxlund

PROFESSOR RAGNAR SKANCKES SISTE ORD TIL VENNENE:**«Hvis min død kan hjelpe dere andre noe, så får man da i Herrens navn skyte meg»**

Som vi meldte i forrige nummer har Helge Nyfeldt Wiig gitt Folk og Land tillatelse til å bruke avskrifter fra hans omfattende samling av dagbøker og minnebøker fra Møllergaten 19, Akershus og andre fengsler og fangeleirer i tiden fra mai 1945 til 15. februar 1950.

Minnebøkene er alle skrevet av langtidsfanger som han satt sammen med, og deres ord og tanker blir å finne i Folk og Land fremover.

I nr. 4 gjenga vi det første fra hans samling. Da med brev og hilsener fra minister Rolf Jørgen Fuglesang (livsvarig tvangsarbeide) og fra ingeniør og fhv. fylkesmann Hans Henrik Petersen. (dom 15 år)

Denne gang gjengir vi et brev Wiig fikk fra livstidsdømte R. Kranz som satt på Akershus.

Kjære venn og kollega.

Etter at regnet har silt ned i dagevis, ja ukevis, skinner idag solen fra blå himmel. Likevel er vi til sinns tunge og triste som den gråeste novem-ber dag.

Ved soloppgang braket salven som gjorde en brå og brutal slutt på professor Ragnar Skanckes liv. Vi hørte skudde- ne, og vi kommer alltid til å høre dem - og leve opp igjen stillheten som fulgte...

Skancke var ved sin død 59 år gammel. Som professor ved N.T.H. hadde han et landskjent navn, og hans faglige kvalifikasjoner tør neppe noen bestride. På svakstrømteknikkens område var det her hjemme få, om noen, som sto på høyde med ham. Over sto ingen. Men så hadde han også begynt helt nedenfra, og studiene fortsatte han så lenge han levde. Allerede da han var student nede i Tyskland, la man merke til ham. Alle likte den lille mannen med det gode humøret og de eminente evnene. Nokså snart ble han kalt «den lille professor». Selvmoret han seg bare over dette. Han hadde ikke tenkt å bli professor, han ville ut i det praktiske liv. Dit kom han da også da studietiden var over, og også her la man merke til hans usedvanlige dyktighet.

Da han ble tilbudt professo-

ratet ved N.T.H. var han sterkt i tvil om hva han skulle gjøre. Han hadde glimrende tilbud fra andre kanter, og det Høy-skolen kunne by var magert. Man sa ham at de vordende norske ingeniører trengte ham. Dette, i forbindelse med at han selv hadde prøvd forholdene ute i verden, gjorde at han slo til. For ham kunne intet sammenlignes med Norge.

Han gikk fullstendig opp i sitt arbeide, og særlig i den første tiden, da det var mangel på assistenthjelp, slet han seg nesten ut. Mange kull med norske ingeniører har grunn til å minnes denne mann med den største takknemlighet. Kanskje gjør de det også.

For en del år siden fikk en tysker interessert noen norske pengemenn, bl.a. en kjent Oslo-jurist, i en «epokegjørende oppfinnelse» tyskeren hadde gjort. Da det oppsto noen foruroligende rykter, engasjerte konsortiet professor Skancke til å reise ned for å se på apparatet. Skancke skjønte straks at det var svindel, og tross utallige knep fra

«oppfinnerens» side klarte Skancke å avsløre humbugen - til stor fortvilelse for konsortiet som ble ikke så lite forbitret på - Skancke!

Naturen hadde vært ødsel når det gjaldt Skancke. Han ville f.eks. kunnet drevet det langt som matematiker. Dertil hadde han utpregede kunstneriske anlegg. Han hadde en god sangstemme og som pianist har han opptrådt offentlig med orkester i Tyskland. På Møllergaten 19 fungerte han flere ganger som organist, likesom han akkompagnerte opptredende kunstnere.

Best likte han seg kanskje når han kunne slippe seg riktig løs i kameratkretsen. Lun og slagferdig, men aldri ondskapsfull. Med kameratkretsen mener jeg også den lille krets innenfor murene som fikk anledning til å være sammen med ham i luftgården og i cella hele søndagen. Hvem av oss kan noen gang glemme det ubetalelige uttrykket hans når han mildt bebreidende sa: «Dere er ingen fin herre!»

Slik var han. Han var ikke

ondskapsfull - slik som retten ville ha det til. Hvis han skal bebreides for noe, så må det være at han var for ettergiven- de. Men alle som har det minste kjennskap til de vanskelige forhold han arbeidet under i okkupasjonstiden, vet at han ofte ble stillet overfor så sterke krefter at han ikke alltid kunne sette sin egen vilje igjennom.

Han skulle ha gått, sier man. Det er så lett å snakke - etterpå. Men han kunne ikke gå, og han ville ikke gå. Han ville bli på sin post for å bremse okkupanten så langt og så lenge han kunne. Han mente å ha plikt til det. Plikt mot landet. For ham var dette dødsens alvor. Og det ble dødsens alvor...

Akershus lørdag 28/8 1948.

R. Kranz

Livsvarig. Senere: u.f.b.

(u.f.b.; uten fast bopel.

Red.anm.)

P.S. Ved et høve sa Skancke til meg; «hvis min død kan hjelpe dere andre noe, så får man da i Herrens navn skyte meg.»

D.S.

Vi tutet med tidens ulver eller tiet hvor vi burde ha talt

Av tidligere «krigshelt»

Det ble skapt mye vondt under rettsoppgjøret etter okkupasjonen. Vi roser oss av at her i landet gikk alt lovlig for seg, men mange ser det slik at primitive kjensler ble legalisert i skuffende forkledning.

Vi var ikke på høyde med den humanitære kultur vi var nådd frem til.

Våre rettsbegreper ble infisert med gjengjeldelse og forakt. Vår vurdering ble summarisk og psykologisk. Domstolene sviktet

prinsipper som var utkrystallisert av en lang utvikling. Vi så kirken og andre idealistiske institusjoner tute med tidens ulver eller tie hvor de burde talt.

Jeg som skriver dette er en aldrende mann som også tutet med ulvene i de fem lange år, - og også i tiden etterpå.

Nå innrømmer jeg hvor galt jeg oppførte meg, og jeg ser annerledes på alt.

Jeg angrer dypt hårklippingen av «tyskerjentene» i nabolaget og min isfront mot de forsvarløse kvinner

som var overlatt seg selv til oss pøbler, mens mennene deres var sperret inne.

Jeg angrer mine hånsord mot frontkjemperne som ville gi sine liv i kamp mot verdens verste tyrann, diktatoren Joseph Stalin, og hans brutale styre. - Og sist, men ikke minst angrer jeg selvforherligelsen og skrytet av meg selv i samtaler med den oppvoksende ungdom.

Selvfølgerig er jeg ikke enig i alt NS-folk foretok seg under okkupasjonen, men mitt partnerskap var ikke det spor bedre. Nettopp derfor bør vi nå forsones og i fremtiden utelate ukvemsord og forbannelser av hverandre. Dette ikke minst av hensyn til dem som kommer etter oss.

Jeg fant tilfeldig et nummer av Folk og Land på Aker sykehus hvor jeg nå ligger. Bladet hadde jeg aldri hørt om før, men fant

det interessant og balansert. Hvorfor i all verden blir det ikke solgt i Narvesens mange kiosker utover landet? ●

På gale veier

Han elsket livet, men lot det drive til tøv og tant. Han ønsket seier men søkte veier hvor ingen vant.

HaWa

Demonstrasjon ...

Forts. fra siste side

trosset overmenneskelige farer og lidelse og ga sine liv for å bidra til det som de så som Norges sak.

Om jeg noensinne skulle passere et minnesmerke over disse min falne landsmenn, ville jeg bøye mitt hode i respekt. Det synes jeg også Klassekampens redaktør skulle gjøre - sammen med mange andre av den yngre generasjon, som ikke måtte velge mellom krigstidens tre skjebnesvangre muligheter. ●

Prosessen mot generalfeltmarskalk Kesselring

Av John Sand

Den tyske flyoffiser Albert Kesselring var født 1885. Han ble generalstabsjef for det tyske flyvåpen i 1936. I 1940 ble han utnevnt til generalfeltmarskalk. Kesselring var øverstkommanderende i Middelhavet og Italia 1941 til mars 1945. I de siste måneder av krigen var han øverstkommenderende på Vestfronten.

Etter krigen ble Kesselring stilt for en britisk militærdomstol i Rom. Rettens formann var generalmajor Hakewill-Smith; tre oberstløytnanter var bisittere. Da ingen av dommerne hadde juridisk utdannelse, møtte advokat C.L. Stirling som juridisk rådgiver. Neue Zürcher Zeitung skrev om advokaten: «Han var den andre og den dyktigste anklager.» Aktor var oberstløytnant Halse fra det britiske krigsministeriums rettsavdeling. Hans sivile yrke var sakfører. Forsvarer for Kesselring var folkerettseksperten professor dr.juris Erich Schwing. Som tolk fungerte den tsjekkiske jøde major Forrest. Han skjøttet sin oppgave på en utmerket måte.

En slik sammensetning av domstolen som foran nevnt tilfredstiller ikke folkerettens krav. Etter folkerettslig sedvane skal nemlig dommerne ha samme rang som anklagede.

Anklagen mot Kesselring gikk ut på at han både 24. mars 1944 og 17. juni samme år hadde gått til represalier etter at sivilkledd partisaner uten særlige kjenntegn hadde angrepet tyske soldater og bl.a. hadde sprengt et politikompani i luften hvor 32 mann ble

drept og 68 alvorlig såret. Partisanene kastet håndgranater mot de sårede; flere sivile italienere ble også drept. Kesselring beordret 10 partisaner for hver drepte tysker. Dette er ikke noe oppsiktsvekkende høyt tall. Ved besettelsen av Stuttgart våren 1945 truet den franske ortskommandant befolkningen med skytning i forholdet 1:25. I Harz kunn gjorde en amerikansk enhet at det for hver drepte amerikaner ville bli henrettet 200 tyskere. I Frankrike ble 40 tyskere henrettet for hver drepte franskmann. I en kronikk i Aftenposten «Terrorisme og lovlig krig» omtaler advokat Odd Blomdal Israels represalier: «Ved en anledning hvor tre israelere var drept av en granat skutt fra libanesisk område, medførte represaliebombingen tap av mere enn hundre mennesker, de fleste omkomne var kvinner, barn og andre flyktninger.»

Under prosessen ble Kesselring gang på gang foreholdt det forkastelige i å skyte gisler uten forutgående rettergang. Men hans energiske og dyktige forsvarer fikk en dag tak i den amerikanske Rules of Land Warfare. I artikkel 358 d fant han dette:

«Hostages taken and held for the declared purpose of insuring against unlawful acts by the enemy forces or people may be punished or put to death if the acts are nevertheless committed.»

I oversettelse:

Gisler tatt og holdt fanget i den erklærte hensikt å

sikre seg mot ulovlige handlinger av fiendtlige stridskrefter eller personer, kan bli straffet eller drept uansett hvordan handlingen er begått.

Professor Schwing beretter:

«Da jeg i retten leste opp den amerikanske lovbestemmelse, kom det som en senasjon. Anklageren ble målløs.»

Likevel ble Kesselring den 6. mai 1947 dømt til døden. Etter kort tid ble han benådet til frihetsstraff. Han sonet fire år i tukthus i Werl.

Det er mulig at et telegram fra hans gamle motstander general Alexander til statsminister Attle førte til benådningen. Alexander - som da var generalguvernør i Kanada - telegraferte:

«Jeg er svært ulykkelig over Kesselring-dommen. Jeg håper at den blir forhindret. Personlig har jeg ingen klager mot ham. Kesselring og hans soldater kjempet hardt, men renslig»

Generalløytnant Sir Oliver Leese, som hadde kommandoen over en armegruppe som kjempet mot Kesselring i Italia uttalte: «Kesselring var en tapper offiser som kjempet på en fair måte. Både han og Rommel er meget gode eksempler på god behandling av fanger.»

Litteratur:

A.P. Scotland: «The Kesselring Case» Bonn 1952, Leon Friedmann: «The Law of War» vol II New York 1972, Erich Schwing: «Ein Juristenleben im 20. Jahrhundert» Söcitäts-Verlag, Frankfurt 1997. William J. Bosch: «Judgment on Nürnberg» Chapel Hill 1970.

«Å vi minnes, ja, vi minnes...»

Fra en av våre abonnenter har vi fått tilsendt et minnealbum fra de glade kampdager i Nasjonal Samling ungdomsfylking, (NSUF). Spesielt husker hun et lederkurs i september 1943 hvorfra dette bilde er hentet.

Her finner vi bl.a.: Randi fra Oslo, Oddmund fra Malm v/Steinkjær, Per, (kursleder) Oslo, Gullborg, Oslo, Leiv, Haugesund, Kjell, Stavern, Truls, Kråkerøy, Bitten, Larvik, Liv, Gjelleråsen, Gullborg, Halden, Hanna Mia, Bergen og Kjell, Bergen.

Vedkommende som har sendt bildet ber oss sende en hilsen til sine kampheller den gang, - og ber dem minnes løftet vi alle ga: «OM NOEN SVIKER, VI FORBLIR TRO».

Er det rettferdig?

Av sokneprest Øystein Paulsen

I en artikkel av sokneprest Øystein Poulsen i «Verdens Gang» 23.6. 1947 finner vi følgende:

«Som alle vet er sanitets-søstre og andre som tjente i fiendens sanitet på finskefronten blitt dømt for landssvik med opp til 3 års fengsel.

Er det rettferdig at disse sykesøstre har fått slik hard dom? Er det noen som har vært i god tro må det ha vært dem. I tillit til Røde Kors lover at så vel venn som fiende skal hjelpes, og ledet av menneskekjærlige motiver reiste de ut til fronten for å pleie syke og sårede.»

Soknepresten skriver videre at dersom Røde Kors den gang hadde ansett sanitetstjeneste blant finske og tyske soldater for landssvik, måtte svaret til sanitetssøstrene ha lydt ganske annerledes. Det ville hatt plikt til bestemt å fraråde reisen til fronten, i stedet for å svare med å henvise til det tyske røde kors.

Når disse sanitetssøstre nå blir dømt for landssvik skulle man ha tatt dem i forsvar og lagt et godt ord inn for dem enten i pressen eller på annen måte.

Da støttrupp Ragnar Berg...

Forts. fra side 1

ført til. Tre mann ble således liggende bak den store furua som sto ved piggrådåpningen fordi de ble hardt presset av det lette maskingeværet. Lyskulene begynte nå å bli meget sjenerende. Samtidig hører vi også flere eksplosjoner av håndgranater i selve graven ved de to bunkerene, men maskingeværet fortsetter sin virksomhet uanfektet. Akkurat i det øyeblikket må det være at kaptein Berg falt.

Etterhvert samles hele gruppen mellom to store trestammer som lå i V-form fram mot den russiske graven. En mann kunne fortelle at det var en som allerede var falt, men ingen visste hvem. En mann var såret og Tronrud som hadde overtatt kommandoen, lente seg mot en trestamme og sa noe om at en eller annen fikk gjøre noe, for han hadde fått en trøkk i hue så han visste hverken ut eller inn. Dette skyldtes antagelig en mineeksplosjon som han var kommet for nær. Det må her innskytes at Tronrud fulgte tett etter kaptein Berg, mens han iflg. planen skulle vente på sitt lag og gå til venstre mens kaptein Berg gikk til høyre. Det er mulig at dette skjedde etter ordre fra kapteinen p.g.a. den forandrede situasjon som var oppstått i og med at vi ble oppdaget. Like forut for denne episoden hvor Tronrud satte seg opp mot treet, var det gått opp en plystrepatron, sannsynligvis fra de russiske linjene. Imidlertid ser det ut til at flere har latt seg villedes av denne, og i overensstemmelse med instruksjonen, ble det gitt ordre om tilbaketrekning. Det var riktig nok to plystrepatroner som skulle være tegnet på tilbaketrekning, men antakelig har noen her ment at kapteinen bare fikk tid å skyte av den ene. Vi trakk oss så tilbake i forskjellige retninger idet den sårede ble trukket med.

Under dette hører vi en voldsom eksplosjon fra den

venstre fiendtlige bunkeren og blir fullstendig i villrede om hva som egentlig foregikk. Tilbaketrekningen var imidlertid et faktum, og det er under dette at de fleste går på miner og blir såret.

Mens alt dette foregår er venstre fløy under løytnant Vestad rykket fram mot sine oppgitte mål. De stopper et øyeblikk ved en furu som de ikke kjenner igjen. De hadde nemlig en furu som hjørnestein i sin marsjrute. De fortsetter imidlertid fram langs linjene og finner til slutt den furua de skulle forandre marsjruten ved. Mens dette foregår, hører de eksplosjoner fra håndgranater på det midtre avsnittet og det forbauser og engster dem fordi dette ikke gikk etter planen. Selv hopper de imidlertid etter ned i gravene og gjør rent bord, sprenger sine bunkere og fullfører sine oppgaver mens Rømesmo og Fure sikrer utover mot venstre. Alme blir skadet i foten av en håndgranat og blir hjulpet bakover. Løytnant Vestad går sammen med Jøntvedt, Schønheyder og Isaksen gjennom gravene over til høyre for å støtte kaptein Berg. De kommer fram men finner ingen i graven, sprenger den ene bunkeren til venstre og går ut av graven ved den venstre bunkeren for å lete etter kapteinen. Imidlertid har Jøntvedt fått begge ben slått av ved håndgranater eller også ved selve eksplosjonen i bunkeren. Løytnant Vestad traff Kastmann like nedenfor bunkeren og spurte ham etter kapteinen, Kastmann pekte da i retningen hvor kapteinen måtte ligge og sa at han ikke hadde sett ham siden vi gikk ut av våre egne graver. Løytnanten fortsatte videre til høyre og fant Tronrud som da var gått framover til kapteinen igjen etter at alle hadde begynt å trekke seg tilbake. Da Tronrud ble funnet, lå han helt stille og på spørsmål om han var såret, kunne han bare

nikke. Da løytnanten spurte ham om hvor han hadde vondt, svarte han at det gjorde vondt overalt. Han var helt løs i armer og ben da løytnanten kjente på ham. På spørsmål om hvor kapteinen var, viste han videre mot høyre. Like ved fant da også løytnanten kaptein Berg. Han lå med ansiktet mot jorden. Det viste seg at han var blitt truffet alvorlig i brystet, høyst sannsynlig av splinter enten fra miner eller håndgranater. Likeledes virket det som om ansiktet var slått inn uten at det dog hadde mistet noe av sin form. Fra dette øyeblikk er tilbaketrekningen fullstendig over hele linjen.

På høyre fløy hadde Ljungberg gått fram, klippet piggråden, stormet graven og sprengt de bunkere de hadde fått utpekt. Like etter sprengte Ljungberg en bunker helt alene. De hadde en del kamp i graven og ser sjant Ludwigsen skjøt bl.a. ned en russer som ville skyte Ljungberg bakfra. Det var mange stikkgraver ut fra hovedgraven og bakover, og russerne forsvant gjennom disse for så å dukke opp på en annen kant. Løvold ble såret og to mann fikk ordre om å hjelpe ham bakover. Det greide seg ikke med de to og Ljungberg ba Ludwigsen ta i med dem mens han selv dekket tilbaketog. Han overtok alle håndgranatene fra Ludwigsen da. Like oppe på gravkanten gikk imidlertid Normann Kristiansen på en mine, og Ludwigsen ville overta bæringen av Løvold selv. Han hadde fått Løvold opp på ryggen og tatt ett skritt da han selv gikk på en mine og fikk foten ødelagt. Han måtte da sørge for seg selv og krabbet på egne krefter tilbake.

I Ljunbergs gruppe befant seg også menig Lindbom. I det han var kommet seg inn i russergraven, gikk han slik hans instruks var, straks opp på en forlatt bunker for å sikre mot høyre. Han kastet håndgranater bak og på begge sider av bunkeren og tok stilling med sin maskinpistol. Han hørte to kraftige eksplosjoner av bunkerne

som fløy i luften. Litt etter kom Ljungberg opp til ham. De skulle egentlig vente på de to andre gruppene som skulle komme tilbake til dem før tilbaketuren til egne linjer. Da gikk det opp en lyskule og de gikk i dekning, men Ljungberg kom med ryggen mot russerne og ble truffet av M-G-kuler i ryggen. Lindbom ville krabbe bort til ham, og var akkurat framme da Ljungberg sa: «Jeg er ferdig, Lindbom». I det samme eksploderte en mine som ødela det ene benet til Lindbom som da måtte krabbe tilbake. Han krabbet utover mot venstre for å komme klar av ilden som lå over midtfeltet. Framme ved egen piggråd samlet han seg og gjorde et kraftig sprang over piggrådsperringen og falt ned helt klar av den. Litt etter var han framme og i sikkerhet. Han hadde holdt retningen.

Vi viser også til beretning fra en annen av deltakerne. «Parolen ...» side 9.

En historie ...

Forts. fra side 1

å forholde oss til? Danskene har, og nå foreligger historien i bokform ført i pennen av Helge Hagemann, sønn av en av de sentrale danske offiserer fra den gang, major Floridan-Larsen ved Danish Military Mission to SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force) og tilknyttet «SHAEF Mission to Denmark» hvor han hadde en ledende rolle i organiseringen av mineryddingen sommeren 1945.

Mineryddingen 1945

Etter avslutningen av Annen Verdenskrig var det store eks-tyske minefelt bl.a. på Jyllands vestkyst. Disse minefeltene ble tyskerne selv pålagt å fjerne, og arbeidet var ikke uten risiko. Boken «Under tvang» er beretningen om denne operasjonen som ved et utall ulykker kostet den tyske Minekommando Dänemark

ca. 500 mann i drepte og sårede under ryddingen av miner på dansk jord etter krigens opphør i 1945. Temaet er kjendslig nok; - var denne type «arbeid» forenlig med den vanlige tyske soldats status som krigsfange, eller var man faktisk vitne til en krigsforbrytelse på tvers av Geneve-konvensjonen?

- Det er forbudt å anvende krigsfanger til usunne eller farefulle arbeider, heter det i Geneve-konvensjonen av 1929. På tross av Danmarks tilslutning til denne konvensjonen i 1933, ble tyske soldater i befrielsessommeren 1945 satt til å rydde meiner i Danmark etter ordre fra de britiske befrielsestropper og under bevoktning av soldater fra den danske hær. Mange syntes av forståelige grunner at det var helt naturlig at denne farlige oppgaven ble overlatt til tyskerne selv, men er det forenlig med en human behandling av krigsfanger, dvs. soldater som har lagt ned våpnene og overgitt seg i tillit til at de vil få den behandling som de er garantert ved internasjonale overenskomster? Eller, - er det slik at taperne bestandig er prisgitt seierherrenes innfall, ordre og påbud? Hvilke normer skal gjelde, og hvordan påvirker vår bahandling av den slagne fiende fra 1945 historien når den samme fiende ti år etter er i ferd med å bli vår største europeiske allierte i NATO?

Norsk hjelp

Saken angår også Norge, for såvidt som boken «Under tvang» heller ikke legger skjul på at danskene via London fikk god hjelp av norske ingeniøroffiserer og tilgang til de norske bestemmelser for hvorledes nordmennene hadde planlagt mineryddingen i Norge når krigen engang var over. I et notat på sensommeren 1945 takker danskene for god hjelp med organiseringen og planleggingen og major Floridan-Larsen foreslår for Den danske Overkommando (Generalkommandoen) å invitere norske offiserer til

En historie ...

Forts. fra side 8

besøk i Danmark. Han skriver bl.a.... i øvrigt skylder vi den norske Hær direkte Tak for Hjælp paa det paagældende Omraade, idet jeg i London dels modtog en Række værdifulde Raad fra den norske Hærs Officerer, dels af den højeste norske militære Ingeniørautoritet fik overladt et fortreffeligt Reglement samt andet Stof, som har dannet Grundlag for en del av vore Bestemmelser (om minekontrollen). Mineryddingen slik den artet seg i Danmark er derfor historisk sett ikke alene et rent dansk anliggende, og historien tåler derfor også godt å leses av nordmenn.

Krigsforbrytelse?

Boken drøfter inngående spørsmålet om hvorvidt behandlingene av de slagne tyske tropper og fremgangs måten ved mineryddingen var en krigsforbrytelse eller ikke. En del argumenter er vanskelige å se bort fra, men enig eller ikke, så vekker boken til debatt der den tar for seg både på historisk og prinsipielt grunnlag krigsfangenes rettigheter og kår, enkeltvis og avdelingsvis. Er det for eksempel forskjell på krigsfanger som har overgitt seg enkeltvis og/eller i små grupper som ledd i krigens gang, såkalte POWs (Prisoners of War) og DEFs (Surrendered Enemy Personnel), d.v.s. fiendtlige avdelinger som innstiller kampene og overgir seg samlet iht. ordre? I såfall dvs hvis der er en forskjell, hva er forskjellen og hvilke følger får det for den enkelte hvorvidt han behandles som POW eller DEF? «Under tvang» hevder at Danmark i 1945 begikk en krigsforbrytelse. Boken er både en fortelling om selve mineryddingen og de konsekvenser og tap det førte med seg. Sannheten om disse begivenheter har i 50 år ligget gjemt i Det danske Riksarkivets mapper, og blottlegger

Sløttroppen Ragnar Berg

Parolen - alt for Quisling - ble en trosbekjennelse

og ansporet alle guttene til å gjøre sitt ytterste

Det feltropet kaptein Berg ga oss den natten vi dro ut, kom i de nærmeste timene til å få en annen betydning enn den opprinnelige, nemlig den å tjene som et kjenningssignal. Ropet i seg selv hadde en fin psykologisk virkning da det ble gjentatt fra alle kanter ute i Ingenmannsland. Hver gang vi hørte det, var det som om det gikk et elektrisk støt gjennom oss, og det ansporet for hver gang alle mann til å gjøre sitt ytterste. De usårede fikk gjennom det en oppfordring til fornyet innsats, og de sårede fikk nye krefter.

Den største og dypeste betydning fikk dette feltropet gjennom sersjant Ole

et kapittel i historien som mange i dag gjerne vil glemme, men som også mange mener bør fortelles.

Dokumentarisk

Forfatteren, Helge Hagemann som er født i 1941 er jurist fra 1968 og har exam.art. i historie 1994. Han er kjent for en rekke artikler om samfunnsforhold og lokalhistoriske emner og er til daglig ansatt i offentlig forvaltning som lektor ved sosialpedagogisk høyskole. Det er således ingen hvem som helst som forteller denne historien godt hjulpet av både egne minner om faren, også farens notater og dokumenter fra den tid samt de nødvendige offisielle dokumenter både fra tysk, britisk og dansk side. Hans argument er, - med henvisning til Ottawa-konvensjonen, - at hvis internasjonale konvensjoner skal ha noen verdi, så må de overholdes. Det gjelder alle konvensjoner, - til alle tider. Anbefales. ●

Rømesmo, som ga det akkurat den tyngde vi alle følte det hadde, da han ble båret døende inn i graven hos oss. Han merket at han var kommet i sikkerhet blant kamerater igjen, og da løftet han hodet og sa; «alt for Quisling», - så døde han. (Sanitetssersjant Rygvold).

Akkurat denne betydning var det alle mann la i ordet, og korporal Hermann Bay mente det samme der han ble båret bakover av tre mann. Han hadde fått kneet knust av en mine og leggen hang helt løst i knehasene. Han hang om halsen på to mann mens tredjemann holdt benene hans oppe for å lindre noe av smertene. Tross smertene og tross vissheten om at han ville miste benet og bli krøpling, løftet han allikevel hodet og ropte gang på gang; «for Quisling». Men det tonelaget han hadde da han ropte ut over ingenmannsland, gjorde feltropet til en trosbekjennelse som ble felleseie for alle mann der ute.

Løytnant Vestad slo seg gjennom de russiske gravene fram mot midtgruppen under kaptein Berg. Han sprengte den ene bunkeren som midtgruppen skulle ha tatt og gikk ut av graven sammen med de tre som hadde fulgt ham hele tiden, Jøntvedt, Schönheyder og Isaksen. - Jøntvedt fikk da slått av begge benene - og alene gikk løytnant Vestad tvers over feltet foran det russiske maskingeværet, fant sersjant Tronrud som ennå levde, og litt senere kaptein Berg som var død. Så gikk han samme vei tilbake og løp bakover for å hente hjelp. Da dette var gjort dro han opp til Jøntvedt igjen for å hjelpe ham, men ble selv såret av en

mine.

Menig Isaksen ble igjen hos Jøntvedt sammen med Fure. De trakk sammen den sårede Jøntvedt med seg, kom opp i et tett minebelte og Fure ble såret. I dette øyeblikk var det at løytnant Vestad kom tilbake - og ble såret. Isaksen bar da Fure tilbake. Løytnanten ble senere funnet av en av hjelpemannskapene, sersjant Reidar Holst, som bar ham tilbake og ble selv såret. Korporal Simonsen bar inn Alme som var blitt såret under operasjonen i graven på venstre avsnitt.

Menig Vifstad (hjelpemannskap) gikk tre ganger ut for å hente sårede. Hver gang bar han alene en mann inn. Da han gikk tilbake andre gangen, så han en såret ligge like ved og han gikk da ut for å hente denne. Det var korporal Normann Kristiansen. Idet Vifstad løfter ham opp, eksploderer en mine og kaster ham over ende. Idet han så reiser seg igjen, eksploderer to miner, en ved hvert ben og river føttene av. Da han litt etter kom til seg selv igjen, krabbet han alene tilbake til egne linjer, men først tok han med tre maskinpistoler som han hadde om halsen da han ble brakt inn. Tross smertene var han i utmerket humør, og han ville ikke ta imot en tilbudt sigarett fordi det ikke var en «Blue Master». Ellers var han lei for at han var blitt tatt av en lumsk mine og ikke i ærlig kamp. Stabssersjant Marstrand var to ganger ute ved den russiske piggrådsperringen og hentet sårede. Han var i hjelpemannskapene.

Korporal Bay - om ham må det videre tilføyes at han så Tronrud bli såret og gikk fram for å hjelpe ham. Han

bar ham et stykke bakover, men fikk kneet knust av en mine og måtte selv hjelpes. Han hadde sett kaptein Berg ligge ved siden av Tronrud. Typisk nok sa han, da han ble transportert bakover at han var lei for at krigen var slutt for hans vedkommende.

Sersjant Holst hadde fått tærne slått av en mine, og vel tilbake i egne stillinger nektet han å ta imot legehjelp før kameratene hans var blitt hjulpet. De trengte det bedre, mente han.

Korporal Normann Kristiansens siste ord var; «slik endte legionær Normann Kristiansen sin bane.»

Menig Erik Eriksen søkte seg fram over feltet og fant Bay som han trakk med seg - for det meste liggende på marken p.g.a. sperreilden. Han kom omtrent ned til den russiske piggråden da han ble hjulpet av Simonsen som tok et tak sammen med ham og hjelp til med å bære den tunge Bay bakover.

Menig Sem støtte først på en mann som var såret i foten og som med noe hell hadde maktet å ta seg et stykke bakover. Han trakk denne inn i overløpergraven. Der traff han hjelpemannskaper under føring av Christensen fra 3. kompani. Christensen overtok den sårede og trakk ham tilbake gjennom graven. Sem fortsatte ut i ingenmannsland igjen og viste hjelpemannskapene vei. Underveis ble han anropt av Eriksen og Simonsen om hjelp da de ikke maktet å få med seg Bay lenger, og Sem tok fatt sammen med dem, mens hjelpemannskapene forøvrig tok fatt i de nærmestliggende med en gang. ●

- *EPLET FALT IKKE LANGT FRA STAMMEN:*

Lasse Tur på forsker- og fotooppdrag til legionens frontlinje

Lasse Tur, sønn til den kjente krigskorrespondenten bl.a. fra Leningradfronten, Ulf Tur, trækker nå i farens fotspor.

Etter å ha sett de intense og levende fotoreportasjer fra krigshandlingene den gang fattet han stor interesse for områdene hvor Den norske legion kjempet, og etter først å ha vært med i Krasnoje Selo under avdukingen av minnestøtten over de falne i 1998, la han sist i mai ut på egenhånd for å spore opp legionens frontlinje.

I stedet for å måtte ta inn på hotell under oppholdet ble han gjestfritt innbudt til å bo hos en russisk familie i området. En opplevelse blant mange, der han lærte den vanlige russer å kjenne i deres enkle kår og boforhold, og hvor han møtte mennesker som tolket livets smil og smerter uten å nytte de sterkere virkemidler som latter og gråt.

Folk og Land fikk etter hjemkomsten en prat med den unge forsker som selv har fått et navn som en profesjonell, dyktig fotograf.

Under samtalen beretter han om turen og kommer med mange opplysninger som nok vil interessere de mange frontkjempere blant leserne våre, men også mange andre.

Bl.a. forteller han om de mange rester etter frontlinjene som han fant og om den informasjon han fikk om de russiske soldaters trening, ordrer og kampteknikk som forklarer russernes kampfremferd i 1942/43. Om forstaden til Leningrad, Urizk, som nordmenn holdt besatt gir han oss dette innblikk:

«Urizk er det frontavsnittet rundt Leningrad som ligger i det nord-vestlige hjørne av Leningrads sørfront, med avgrensning mot Finskebukta. Områ-

det er karakteristisk ved at det ned mot Finskebukta har en høyde på mindre enn 3,5 meter over havoverflaten. Rett sør for «Ufer strasse», veien til Petershof hever terrenget seg opp til et platå på 9 til 14 meters høyde. Platåavgrensningen mot øst er markert med en elv som renner fra sør mot nord.

Den tidligere forstaden Urizk ble under krigshandlingene fra 1941 til 1943 i det alt vesentlige ødelagt. Nybygging ble satt igjeng tidlig i 1970-årene og områdets navn er nå Ligovo. Ligovo ligger i Krasnoje Selo bydel. Bydelen strekker seg fra Ligovo og sør over til og med Krasnoje Selo og har idag et folketall på ca. 800 000. En vesentlig del av denne befolkningen bor på Urizk platået i blokkbebyggelse på åtte til tolv etasjer. Bydelsadministrasjonen for Krasnoje Selo bydel er til alt overmål plassert på deler av 1. kompanis stillinger i hjørnet «Ufer strasse»/Partisangate i det tidligere Urizk.

Urizk platået er på ca. to ganger to kilometer. Lengst i vest er det fremdeles bebyggelse fra før krigshandlingene 1941 til 1943. Dette er tegelbygninger som ligger på platåkanten ut mot Finskebukta.

Plasseringen av disse bygningene ligner svært på område i øst hvor «Røde ruin» ligger.»

Om frontlinjen forteller Lasse Tur:

I Urizk området lå frontlinjen på og i nærheten av platåkanten. Dette er det eneste av området som ikke har gjennomgått store endringer siden krigen. Flere hundre meter av graver ble funnet,

sammen med store mengder skytterstillinger og rester etter bunkere. Kartlegging og registrering av disse funnene er nå startet.»

Om støttropp Berg sier han:

Natten til 16. april gikk Støttropp Berg til aksjon. Støttroppen er kalt en katastrofe, noe den i stor grad var, med mange falne og sårede. Støttroppen var derimot godt planlagt og ble gjennomført etter dette. Etter russisk målestokk må støttroppen ha fortonet seg som vellykket, idet flere delmål ble nådd.

Ved gjennomgang av materiale, deriblant kartskisser med plasseringer av Bergs bunker, fant jeg fram til området øst for Partisangate og rett nord for Veterangate som området hvor Støttropp Berg aksjonerte. Området ligger i grensen mellom ny bebyggelse og elven i øst.

Såvel norske som russiske militære myndigheter ser med interesse på Lasse Turs arbeide med krigshistorien om norske frontkjemperes innsats på østfronten. Et arbeide som nå synes lettere etter forsoningstreffene mellom de tidligere fiender.

Ennå har den unge forsker og fotograf meget å utrette, - og flere turer til frontlinjen i øst gjenstår.

La oss alle støtte ham. ●

Den russiske skarpskytter Anatoj Rosjkow minnes natten mellom 15. og 16. april 1942.

Under avdukingen av minnestøtten over falne legionærer gir han her en forsonende hånd til legionær Jørgen Høve som selv mistet sin bror under kampene på Leningradfronten.

Til venstre for bygningene lå overløpergraven hvor kaptein Ragnar Berg og hans menn la ut på sin støttropp.

Her fant Lasse Tur tydelige spor etter deler av russernes skyttergrav som lå et par hundre meter foran legionens stilling. På området fant Lasse rester av bunkere og mye rusten ammunisjon. Elven på bildet var ikke synlig for legionærene, da den var dekket av et villniss av busker.

Bydelsadministrasjonen for Krasnoje Selo er plassert på deler av 1. kompanis stillinger i hjørnet «Ufer strasse»/Partisangate i det tidligere Urizk.

**Abonner på
Folk og Land
til et ungt
menneske!**

TEATERTREFF FOR NS-BARN

Vennetreffene for NS-barn kjennelse, faller det ham eller front søstre, men som selv ikke var medlemmer. Alle er velkomne, uavhengig av hvilke synspunkt dere har på ethvert spørsmål, historiske eller aktuelle og om du/dere kjenner noen av oss fra før.

På møtet i vår fortalte NS-medlem. Morten Borgersen, som nå er teatersjef i Skien om sin oppsetning av «Skammen» etter Bergljot Hobæk Haffs roman. Da var det umulig å få tak i billetter.

Nå har vi lyktes i å få tak i noen billetter til forestillingen 23.10. Alle NS-barn er velkomne.

Boken «Skammen» handler om NS-barnet Idun som er sterkt knyttet til sin far til «Vennetreff» får billett. Den handler også om to personer som er slik deres motparter forestiller seg at de skal være. Hennes ene farbror er klisjébildet av en «nasist», mens morfaren er slik NS-folk opplever at gode nordmenn er. Selv om morfaren mot slutten av livet kommer langt i selver-

eller front søstre, men som selv ikke var medlemmer. Alle er velkomne, uavhengig av hvilke synspunkt dere har på ethvert spørsmål, historiske eller aktuelle og om du/dere kjenner noen av oss fra før. Vi møtes 3-4 ganger årlig. Er du et NS-barn og har lyst til å bli med på teater, eller bli kjent med NS-barn nær der du bor, håper vi du tar kontakt med enten: Arild Eikin, Strømsbuvn. 42, 4800 Arendal, tlf. 37 02 65 47.

De første NS-barn som betaler kr. 185,- på kontoen til «Vennetreff» får billett. De bør kontakte Inger Cecilie først, for å høre om det er billetter igjen.

Vi tar vel imot alle som har/hadde foreldre som var medlemmer av Nasjonal Samling eller NSUF eller foreldre som ellers ble straffet etter krigen i Norge f.eks. som frontkjempere

eller front søstre, men som selv ikke var medlemmer. Alle er velkomne, uavhengig av hvilke synspunkt dere har på ethvert spørsmål, historiske eller aktuelle og om du/dere kjenner noen av oss fra før.

Vi møtes 3-4 ganger årlig. Er du et NS-barn og har lyst til å bli med på teater, eller bli kjent med NS-barn nær der du bor, håper vi du tar kontakt med enten:

Arild Eikin, Strømsbuvn. 42, 4800 Arendal, tlf. 37 02 65 47.

Morten Engebretsen, 3722 Skien, tlf. 35 53 31 22. Håvundvn. 125, 3715 Skien, Richard Nordraaks. 11A, Inger Cecilie Stridsklev, tlf. 35 52 18 13.

Jeg er billedkunstner

og jobber med et utstillingsprosjekt om bl.a. de norske frontkjemperne. I den forbindelse ønsker jeg å kjøpe følgende bøker:

LEGIONSMINNER
FRONTKJEMPERE av K. Holter
FRA FINLAND TIL KAUKASUS av F. Halle

Jeg har lenge forsøkt å kjøpe disse bøkene, men har dessverre ikke funnet dem. Er det noen av Folk og Lands lesere som kan hjelpe meg med dette?

Med hilsen:

FRITHJOF HOEL

Sofiesgt. 9, 0170 Oslo
Tlf. 22 60 63 45 (bolig) 22 68 97 71 (atelier)

Fotojakt på norske offisere som kjempet på Østfronten

Under arbeidet med samlingen av navn og fotos av frontkjemper som deltok i kampene på østfronten savner vi bilder av nedennevnte offiserer. Han du også opplysninger om disse er vi interessert.

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

- eks. Inger Cecilie Stridsklev: «M/S Theklas himmelferd» kr. 100,-
..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Innbundet) . kr. 200,-
..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Heftet) kr. 100,-
..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost** kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma** kr. 50,-
..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: **Noen enindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager** kr. 5,-
..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfiendtlige trauma** kr. 50,-
..... eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år** kr. 50,-
..... eks. Ståle Fagerland: **Et navn til låns** kr. 100,-
..... eks. Johs Myhren: **Skyldig - uskyldig?** kr. 50,-
..... eks. John Sand: **Elverumsfullmakten** kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til:
Postgiro 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved
sjekk i kontanter eller **frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr.som betales slik:

Navn:

Adresse:

Postnr.:Sted:

Grad	Navn	Født	Døde/Falt	Avdeling
Ustuf	Andersen, Willy	28/8-1914		Ukjent Pioner
Ostuf	Asphaug, John	10/11-1905		Den Norske Legion
Ustuf	Aakervik, Kjell	1/8-1907		Den Norske Legion
Ustuf	Bakke, Olaf Andreas	23/9-1877	1969/	AA 11 III Germ Pz Korps
Ustuf	Brekke, Bernhard	2/9-1914		Reg Norge og Skijegerbataljonen
Ustuf	Børresen, Per	2/2-1904	1971/	Wiking og Reg Norge
Ustuf	Christensen, Finn B	11/11-1919		Den Norske Legion og Tølz på slutten av krigen
Ustuf	Conradi, Hugo	5/5-1914		Den Norske Legion og Tølz
Ustuf	Falvin, Johan Arnt (Johannsen)	25/10-1919	Død	Den Norske Legion, Reg Norge, Skijegerbataljonen
Ustuf	Fasting, John	14/1-1909	Død	Germanske SS Norge Lege
Ostuf	Fjeld, Haakon	30/5-1893	Død	Reg Norge
Ustuf	Fogstad, Jakob	3/5-1911	Død	Reg Norge
Ostuf	Frisak, Erik	5/10-1896	Død	Den Norske Legion
Ustuf	Gauslaa, Alf	20/7-1917		Den Norske Legion og Skijegerbataljonen
Ustuf	Grønnerød, Ivar	1/8-1918		Wiking og Reg Norge
Ustuf	Hektoen, Per	Født?		Ukjent Pioner
Ustuf	Herigstad, Leiv	15/8-1910	1991	Den Norske Legion og Reg Norge
Ustuf	Horndahl, Herlof	19/5-1916		Den Norske Legion 14 Kp
Ustuf	Jacobsen, Knut	5/7-1921		Wiking, Tølz og GSSN
Ostuf	Nielsen, Paul	29/5-1910	1991	Skijegerbataljonen
Ustuf	Nygaard, John Willy	22/4-1918	Falt mars -45	Den Norske Legion og III Germ Pz Korps
Ustuf	Næverdal, Arne	9/11-1912		Wiking Vetrinær
Ostuf	Sandborg, Thomas	1/9-1907	Falt 23/9-44	Reg Norge
Ustuf	Storm, Thor	10/5-1917	Falt 21/1-45	Reg Norge
Ustuf	Sundberg, Haakon	5/2-1923	Falt 9/8-44	Wiking og Reg Norge
Ustuf	Sundlo, Christian	6/1-1919		Reg Norge
Ustuf	Svenke, Harald	24/9-1914	Død	I Politikompani og III Germ Pz Korps
Ustuf	Sønsteby, Torfinn	24/10-1918	Død	Den Norske Legion og AR 11 III Germ Pz Korps
Ustuf	Theodorsen, Gunnar	25/3-1919		Wiking og III Germ Pz Korps

Bildene avfotograferes og originalen returneres.

Arbeidet som pågår vil ha stor betydning for ettertiden. Putt bildene i en konvolutt og send den til Folk og Land under adresse postboks 3239, Elisenberg, 0208 OSLO. Merk konvolutten: «Bilder».

RETURADRESSE:
BOKS 32 39 ELISENBERG, 0208 OSLO - TELEFON 61 33 20 87

NR. 5 - 1999

DEMONSTRASJON MOT VÅRE FALNE

«Monitor» til kamp mot de døde

Under den årvisse reise til St. Petersburg kom det denne gang til demonstrasjoner ved minnesteinen for de falne som ble avduket for ett år siden.

En liten flokk russiske ungdommer var møtt frem da turdeltakerne skulle ære de døde med blomster og en kort andaktsstund. Ungdommene bar plakater og ropte slagord rettet mot våre falne legionærer, men fjernet seg da den lokale prest, fader Eugen, formante ungdommene og ba dem vise respekt for de døde.

Etter hva det blir opplyst til FOLK OG LAND kom demonstrasjonen i stand etter et initiativ av «Monitor», et såkalt antifacistisk blad utgitt i Norge. Bladet vil være kjent for sine mange uetterretteligheter og usanne påstander i forbindelse med omtale av norske frontkjempere. «Monitor»s russiske kontakt er Mina Sodman som ledet den ulovlige demonstrasjon.

Meldingen om demonstrasjonen kom like før «FOLK OG LAND» skulle gå i trykken. Nærmere enkeltheter om episoden og referatet fra selve turen kan derfor først komme i neste nummer.

Et innlegg i «Klassekampen» 17. juni tar vi likevel med. Det er skrevet av en av de ledende motstandsmenn under okkupasjonen, professor Edvard Vogt, som gir uttrykk for sin oppfatning av demonstrasjonen.

Bør vi protestere mot et minnesmerke?

Av professor Edvard Vogt

Forakten for de svake og overvundne sitter i oss. Det skuffer når heller ikke Klassekampens leder (8. juni) er i stand til å revurdere sin holdning til de mange unge norske menn som ga sitt liv i Den norske Legion i kampen mot Sovjetsamveldet og dermed mot de allierte i krigen for mer enn femti år siden.

De som meldte seg til Den norske Legion var unge menn, og de fleste av dem hadde ikke rukket å orientere seg politisk før krigen. Under denne hadde de ingen annen orientering enn den som Aftenposten, Bergens Tidende og de andre aviser som lydig fant seg i sensur, ga dem. Tror Klassekampen at de handlet mot noe som de visste var rett? All deres tilgjengelige informasjon viste dem at Norges krig med Tyskland sluttet ved kapitulasjonen i 1940. De oppfattet det slik at England hadde provosert Tyskland til en folkerettslig regulert okkupasjon. Som Stortingets presidentskap høsten 1940 så de det slik at Kongen og regjeringen

Nygårdsvold hadde avsatt seg selv. De oppfattet det slik at Stalins Sovjetsamveldet var en forbrytersk stat som truet Norges selvstendighet, slik nordmenn har oppfattet forholdet helt til i dag. De oppfattet det slik at Tyskland ville vinne krigen og at Norges frihet var avhengig av at de selv deltok i krigen på Tysklands side.

Ikke bar NS-medlemmene, men også miljøene rundt de flere hundre tusen arbeidere og næringslivsledere som bidro til de tyske militæres virksomheter i Norge, støttet opp om disse unge uerfarne menns delvis villedede oppfatning av virkeligheten. I denne situasjonen hadde de som all norsk ungdom den gangen tre valgmuligheter: (1) De kunne ved politisk passivitet ha tenkt på egen vinning og på å beskytte sitt eget skinn, slik kanskje 80 prosent av de norske menn overlevet krigen. (2) De kunne som

jeg selv og anslagsvis mindre enn 15 prosent av de unge menn ha valgt å delta aktivt i motstandskampen. Noen av oss har en deltakermedalje som bevis for at vi valgte riktig og vi ærer våre falne så ofte vi kan. Eller (3): De kunne, som deltakerne i Den norske legion, velge å sette sine liv inn for det som de selv den gang så som Norges sak.

Mange tusener unge menn gjorde nettopp dette, de ga sine liv, ikke for noe som liknet egen vinning, men for det som de ved en tragisk feiltagelse så som en kamp for Norges frihet og selvstendighet. De fleste av oss som valgte riktig eller ikke valgte i det hele tatt har nå i mer enn femti år øst vår forakt over disse taperne. Noen av oss er imidlertid nå kommet fram til den erkjennelse at de falne, også de som ikke oppfattet verden slik vi andre med historiens facit i hendene gjør det, fortjener vår respekt fordi de

Forts. side 6 ➡

DE TOK ET NORGE MED SEG

Under denne overskrift leser vi i vår lokalavis om våre emigrantere liv og levevilkår i Amerika, der de aldri glemte landet de kom fra.

Ja, da, bladet har rett. De tok nok et Norge med seg, men de tok det med seg i hat og bitterhet. De tok det med seg i en forbannelse over fattigdom og ydmykelser, over blodslit og urett, over en årrekke av knuste grå hverdager i skoddehavet. Det var det Norge de forlot.

Har vi ikke sett det alvorstunge maleriet av Skredsvig hvor utvandrerne legger ut fra garden, mens hustruen kaster et sårt blikk tilbake over leet. Ja, det lå noe tilbake, som de ikke ville finne igjen. Den søte luften fra slåtten, suset i bjerkelunder, kneppet i hellen til bislaget, revebjellenes stolte reisning, og så alle dyrene... Jo, det var atskillig som skapte suget.

Men bitterheten overvant det da de så Norge svinne, og håpet vant igjen over bitterheten da de så lyset i vest.

Og vi har dem som dro ut i 1920-30-årene etter krigstidens slette kår her hjemme med arbeidsløshet og fattigdom, med nødsarbeid og forsorg.

Vi må heller ikke glemme årene etter okkupasjonen i 1945, da også en stor flokk nordmenn reiste fra landet. Forfulgt og jaget her hjemme av lovbrytere og rettssvikere.

Ja, også de reiste. Også de tok et Norge med seg.

Det var ikke i forbitrelse mot landet, men mot sitt eget folk. Man kan jo ikke hate fjell, blomster, hei, trær og sjø? Det er alltid mennesket som skaper hat. Dyrene kjenner ingenting til det.

Og de fleste som dro avgårde møtte vennlighet og vilkår å leve med, og årene smeltet det onde som hadde gjort hjertene harde. De fikk føle den samme frihet, den samme livsglede en føler i norske fjell. Lykke og medgang blåste det vonde vekk.

Så dro de mange år etter tilbake. De hadde råd til å ta en tur hjem. Ikke så meget av lengsel, slik pressen gjerne lar oss tro, men av nysgjerrighet og den enkle, forståelige stolthet over å ha gjort det bra «over there», og i trygg og glad bevissthet om at de kunne reise tilbake igjen. For svært få blir her. De kommer for å lufte ut sin siste rest av bitterhet, kanskje en liten drøm om noen blåkløker ved elven.

Og de får omtale i pressen, et bilde og stor vyrdnad.

Først ved å forlate sitt land er de blitt større, slik landets kunstnere også alltid har fått sanne. Først ved å forsvinne blir man sett. ●

- Husk bladpengene!

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO